
Luka Tomašević - Elza Jurun
ISTRAŽIVANJE NEKIH MORALNIH VREDNOTA U SPLITSKO-
DALMATINSKOJ ŽUPANIJI (I.)

UDK: 316.653:343.352
316.653:316.364.2-055.3
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 1/2007.

159
Služba Božja 2 | 07.

Sažetak

Krajem prošlog i početkom novog tisućljeća bilo je veliko i značajno istraživanje vrednota u Europi. Autori ovoga rada htjeli su istražiti neke vrednote u Splitsko-dalmatinskoj županiji u sklopu svoga znanstvenog istraživačkog projekta.

Nakon uvodnih napomena o vrednotama općenito, izloženi su dijelovi rezultata istraživanja na temelju 1000 obrađenih anketa, pri čemu su ispitanici bili stariji od 18 godina s prebivalištem u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Istraživanje je usredotočeno na odnos ispitanika prema primanju i davanju mita, homoseksualizmu, te pobačaju i eutanaziji. Riječ je o analizi vrednota koje imaju dalekosežne utjecaje na suvremeni intimni, obiteljski, vjerski, poslovni i društveni život. U ovom broju osvrnut ćemo se na odnos ispitanika prema primanju i davanju mita, te prema homoseksualizmu.

Ključne riječi: vrednote, mito, homoseksualizam, ispitanici, stanovnici

UVOD

Kako su pokazala mnoga istraživanja o vrednotama¹ prigodom nastupajućeg trećeg tisućljeća, vrednote su društvene stvarnosti koje su u stalnoj promjeni. Stoga su autori htjeli istražiti neke vrednote u Splitsko-dalmatinskoj županiji u sklopu svoga znanstvenog istraživačkog projekta. Ovaj rad je nastavak rada istih autora "Suvremena obitelj i vrednote u Splitsko-dalmatinskoj županiji" objavljenog u teološko-humanističkom časopisu "Crkva u svijetu".²

160

Nakon uvodnih napomena o vrednotama općenito, izloženi su dijelovi rezultata istraživanja na temelju 1000 obrađenih anketa, pri čemu su ispitanici bili stariji od 18 godina s prebivalištem u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Iz široke lepeze rezultata za potrebe ovog rada su pripremljeni za objavljivanje samo dijelovi opsežnijeg znanstvenog istraživanja. Naime, izabrana je analiza odnosa prema nekim moralnim vrednotama, koji su, prema mišljenju autora simptomatični, jer duboko zadiru u bit, popularno rečeno, odnosa prema životu. Stoga je ovaj osvrt usredotočen na odnos ispitanika prema pobačaju, eutanaziji, homoseksualizmu, te primanju i davanju mita. Riječ je o analizi odnosa nimalo apstraktnog, već onoga koji upravlja svakodnevnim odlukama čovjeka kao svjesnog moralnog i osobnog bića. Te, pak, odluke imaju prepoznatljive pojavne oblike i dalekosežne utjecaje na suvremeni intimni, obiteljski, vjerski, poslovni i društveni život, pa time i oblikuju ozračje kulture života.

Stoga je u ovom radu posebna pažnja poklonjena brojnim crosstabulation analizama. Tako se npr. statistički analizira utjecaj spola, dobi ispitanika, odgoja, mjesta provedenog djetinjstva do 15 godine života, bračnog statusa, školske spreme, radnog statusa, mjesta boravka, imovinskog stanja, na njegov odnos prema pobačaju, eutanaziji, homoseksualizmu odnosno

¹ Usp. *Central-European Value Studies (CEVS)*, Edited by H.G. Callaway, Rider University and University of Mainz. Affiliate Editors: Jaap van Brakel, University of Louvain, and Eckhard Herych, University of Mainz; P. M. Zulehner/H.Denz, *Wie Europa lebt und glaubt. Europäische Wertstudie*, Tabellenband, Duesseldorf 1993. J. Baloban, *Europsko istraživanje vrednota – EVS 1999., podatci za Republiku Hrvatsku, djelomično izvješće, opći uvod*, u: Bogoslovska smotra 70 (2000.), br. 2, str. 173-183.

² Usp. L.TOMAŠEVIĆ-E. JURUN, *Suvremena obitelj i vrednote u Splitsko-dalmatinskoj županiji*, u: Crkva u svijetu, god. XL., br. 1, str. 99-115.

mitu. Htjelo se, naime, utvrditi koji čimbenici značajno, a koji tek blažim intenzitetom utječu na formiranje moralnih vrednota. Što više, pokušalo se dijagnosticirati što može značajno poljuljati temeljna moralna opredjeljenja.

1. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kako već sam naslov sugerira, ovo je istraživanje izvršeno na području Županije splitsko-dalmatinske. Splitsko-dalmatinska županija prostorno je najveća županija Hrvatske - ukupne površine 14 045 km² (od toga kopno 4 572 km²). Nalazi se u središnjem dijelu južne Hrvatske na prostoru povijesne pokrajine Dalmacije. Na sjeveru se proteže od Vrlike prema jugu do otoka Visa, odnosno do najudaljenijeg hrvatskog otoka Palagruže, na zapadu do Marine, a na istoku do Vrgorca, odnosno Gradaca. Na njezinoj površini od 4.501 km² (oko 8% površine Hrvatske) živi 463.676 stanovnika (smanjenje broja stanovnika za 2,18% u odnosu na popis iz 1991.), prema popisu iz 2001. godine, što čini 10,68% stanovništva Hrvatske, od kojih je oko 18% zaposleno. Prema popisu stanovništva iz 2001. radni kontingent iznosio je ukupno 296.386 osoba, odnosno čini 63,9% ukupnog stanovništva, a što je na razini prosjeka Hrvatske.

Pokazatelji o obrazovanosti odnosno stupnju školske spreme, govore da su proizvodne mogućnosti s obzirom na kvalitetu ljudskog rada znatno povećane. Povoljnija struktura i kretanje od prosjeka Hrvatske dijelom je posljedica razlike u dobnoj strukturi stanovništva, budući da su u stanovništvu županije manje od prosjeka zastupljene starije dobne skupine kod kojih je veća učestalost nepismenosti i niske školske spreme. U travnju 2004. u Matičnim uredima Županije upisana su 414 rođenja i 345 smrti, što daje pozitivan prirodni prirast od +69. Grad Split ima također pozitivan prirodni prirast od +31. Za cijelu županiju za razdoblje siječanj - travanj 2004. prirodni prirast bio je negativan - 149.

Ovim istraživanjem obrađeno je 1000 anketa, pri čemu je utvrđeno da anketirani građani (koji su bili stariji od 18 godina) tvore uzorak koji je u skladu sa svim suvremenim zahtjevima statistike, reprezentativan i slučajan. između ostaloga, napominjemo da prema spolu, dobi, radnom statusu, zanimanju, školskoj spremi i bračnom stanju, struktura anketiranih

oslikava strukturu stanovništva Županije splitsko-dalmatinske prema popisu iz 2001., bez statistički značajnih odstupanja.

Odgovori na postavljena pitanja, koja bismo na prvi pogled mogli ocijeniti ležernima, ne ostaju na razini deskripcije pojavnih oblika ponašanja, već nam pomažu u otkrivanju biti mentaliteta stanovnika ove regije.

1.1. Mito i korupcija

Mito je «nagrada koja se daje utjecajnom službeniku ili dužnosniku za uslugu učinjenu na nedopušten, nečastan i nezakonit način».³ Kao takvo mito je samo vrsta korupcije koja se definira kao «služenje nelegalnim i nemoralnim sredstvima da se stekne naklonost službenih osoba u ostvarivanju prava ili nelegalne koristi, potkupljivanje službenika i dužnosnika; podmičivanje.»⁴ U pravnom pak smislu korupcija se definira na različite načine i kao različita kaznena djela. Standardno određenje zasad je odredba prema kojoj je korupcija:

- a) traženje ili primanje izravno ili neizravno javnog dužnosnika ili osobe koja obavlja javnu funkciju, bilo kakve novčane vrijednosti, ili druge povlastice, kao što je dar, usluga, obećanje ili pogodovanje za njega ili neku drugu osobu ili jedinicu, u razmjenu za neki akt ili propust u obavljanju javne dužnosti;
- b) ponuda ili jamčenje, neposredno ili posredno, javnom dužnosniku ili osobi koja obavlja javnu funkciju, bilo kakve novčane vrijednosti ili druge povlastice, kao što je dar, usluga, obećanje ili pogodovanje za njega ili neku drugu osobu ili jedinicu, u razmjenu za neki akt ili propust u vršenju javne dužnosti,
- c) akt ili propust u obavljanju svojih dužnosti od strane javnog dužnosnika ili osobe koja vrši javnu funkciju u svrhu dobivanja nezakonite pogodnosti za njega ili treću stranu,

³ LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD-MIROSLAV KRLEŽA, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb 2000., str. 599.

⁴ *Isto*, str. 480.

- d) zloupotreba ili pridobivanje imovine koje se izvodi iz nekog akta, kojeg brani ovaj članak;⁵
- e) sudjelovanje kao pokretač, supokretač, podstrekač, suučesnik ili pomagač ili prikrivač nakon počinjenog djela, ili na bilo koji način, u zamjenu za uzvrat ili u očekivanju uzvrata, za svake suradnje ili zavjere da bi se počinilo neko djelo kojeg brani ovaj članak” (članak VI. Interamerican Convention Against Corruption, 1997.).

U novije vrijeme osobito se naglašava ekonomska analiza fenomena i posljedica korupcije. U tom smislu korupcijom se smatra nastojanje da se radi osobne koristi maksimizira prihod od službe, što onda za posljedicu ima poremećaj u uvjetima tržišne utakmice i ukupnu racionalnost ekonomskog ponašanja. Korupcija je dodatni transakcijski trošak jer unosi neizvjesnost kod izbora alternativa, te zato izaziva neizmjerne štete po efikasnost gospodarstva.

Korupcija u nekim zemljama predstavlja ozbiljan gospodarski i politički problem (*la fraude erigee en systeme*). To osobito, ali ne isključivo vrijedi za zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji. Mnogi upozoravaju na postojanje tradicije i svojevrsne kulture korupcije. U pojedinim zemljama tradicija podmićivanja postoji stoljećima. Manji ili veći iznosi za mito smatraju se dijelovima normalnog ponašanja. Međutim, ma kolika stvarno korupcija postoji kao dio tradicije ona u svom patološkom obliku raste u novoj situaciji, u modernom tržišnom gospodarstvu i državi javnih službi, koja ni po čemu nije nalik onome na što se tradicija poziva. Tradicija podmićivanja radi toga služi više i prije kao izgovor i alibi onima koji ju koriste.

Katolički je nauk jasan, a sedma Božja zapovijed zabranjuje svaki način nepravedna uzimanja i zadržavanja tuđega dobra, pa i kad ne proturječi odredbama građanskoga zakona. Moralno je nedopušteno i podmićivanje kojim se izokreće sud onih koji moraju donijeti odluke u skladu s pravom. Zanimljiva je i činjenica da mnogi koji daju mito nisu svjesni da u tom slučaju i oni postupaju nemoralno. Čak je i Sveta Stolica svojim aktima proglasila korupciju grijehom i zlom: “Korupcija, kao i politička i ideološka manipulacija u osnovi su suprotne istini: one napadaju

⁵ Usp. J. KREGAR, *Korupcija*, www.ijf.hr/pojmovnik/korupcija.htm. Heidenheimer, A., Johnston, M., Le Vine, V. (1997.) *Political Corruption*, Transaction Publishers, London.

same temelje društvene harmonije i umanjuju mogućnost smirenih društvenih odnosa” (Ivan Pavao II., 01.01.1997).

Mito i korupcija danas su pojave vrlo širokih razmjera. Stoga se taj društveni problem osvjetljava istraživanjem.⁶ Prema istraživanju GfK iz Zagreba proizlazi da građani Hrvatske u mjeri od 88% prihvaćaju da je naša zemlja korumpirana. Glavni borac protiv korupcije treba biti država/vlast (93%) ali u Hrvatskoj ona to nije u dovoljnoj mjeri. Naime, 81% ispitanika misli tako! Evo kako misle stanovnici Splitsko-dalmatinske županije.

1.1.1. Cross-tabulation analiza ispitivanja javnog mnijenja o mitu

Između mnogih odnosa u okvirima svijeta biznisa bilo je potrebno izabrati jednog koji će odigrati ulogu svojevrsnog reprezentanta svih ostalih. Autori su se opredijelili za odnos ispitanika prema mitu smatrajući da se u tom odnosu vrlo simptomatično zrcale svi ostali odnosi poslovnog morala.

Stoga je izvršena vrlo detaljna cross-tabulation analiza u svrhu analize čimbenika koji statistički značajno utječu na odnos ispitanika prema mitu. Ovdje ćemo prezentirati rezultate cross-tabulation analize spola, dobi ispitanika, mjesta provedenog djetinjstva do 15. godine života, mjesta sadašnjeg boravka, radnog statusa, školske spreme, materijalnog odnosno bračnog stanja i njegovog stava prema mitu.

Zbog ograničenja dimenzije ovog rada bilo je potrebno izvršiti uži izbor između brojnih interpretacija rezultata, koje su zorno oslikane kroz naredne tablice. Stoga se iza svake tablice navode tek najznačajniji od mnogovrsnih i mnogobrojnih zaključaka na koje nas navodi cross-tabulation analiza.

Podsjetimo se na anketno pitanje o mitu, čiji su odgovori u skraćenom obliku prezentirani u prvom stupcu tablica 1.-7. Cjeloviti odgovori na pitanje: “Mito biste dali” ponuđeni u anketi su :

⁶ U GfK-u koordinaciji *GfK Prag* drugi se put realizira istraživanje (osobna anketa, reprezentativan uzorak N=1000 ispitanika po zemlji) u 11 zemalja Centralne i Istočne Europe. Prvi val istraživanja proveden je u 06/2001. a drugi u 12/2003. Kako će komparativna studija za sve zemlje biti raspoloživa kasnije, sada se daje osvrt na dobivene rezultate za našu zemlju u realizaciji *GfK - Hrvatska*.

1. Nikada
2. U izuzetnim okolnostima kad bi mi zdravlje bilo značajno ugroženo
3. U izuzetnim okolnostima kada bi to doprinijelo rješavanju životnog problema (stan, posao, obrazovanje...)
4. Uvijek kada je to najsigurniji i najlakši put do cilja

Tablica 1. *Utjecaj spola na stav prema mitu*

165

Mito biste dali	Spol			Total
	neodgovoreno	žene	muškarci	
neodgovoreno	0	7	4	11
	0,0%	63,3%	36,4%	100,0%
	0,0%	1,10%	1,10%	1,10%
nikada	0	145	102	247
	0,0%	58,7%	41,3%	100,0%
	0,0%	23,30%	27,30%	24,70%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	2	281	161	444
	0,5%	63,3%	36,3%	100,0%
	50,0%	45,10%	43,20%	44,40%
u rješavanju životnog problema	2	166	71	239
	0,8%	69,5%	29,7%	100,0%
	50,0%	26,60%	19,00%	13,90%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	0	24	35	59
	0,0%	40,7%	59,3%	100,0%
	0,0%	3,90%	9,40%	5,90%
Total	4	623	373	1000
	0,4%	62,3%	37,3%	100,0%
	100,0%	100,00%	100,00%	100,00%

Sig. $\chi^2 = 0,05\%$

Zanimljivo je da iako spol ispitanika nedvojbeno statistički značajno utječe na stav prema mitu, to nije slučaj s dijelom ispitanika koji se i u totalu i grupirani prema spolu opredjeljuju za davanje mita samo kada im je zdravlje ugroženo, odnosno koji ga ne bi dali nikada. Nasuprot tome, pri rješavanju problema zapošljavanja, obrazovanja i stanovanja žene se lakše odlučuju (26,6%) na davanje mita od muškaraca (19%). Razlika je još veća u situaciji kada se mito izabire načelno, uvijek kada je to najlakši put do cilja, gdje dominiraju muškarci (9,4%) nad ženama (3,9%).

Tablica 2. Utjecaj dobi ispitanika na stav prema mitu

Crosstab

	Dob						Total
	neodgovoreno	18 do 30	31 do 40	41 do 50	51 do 60	61 ili više	
neodgovoreno	0 ,0% ,0%	5 45,5% 1,5%	1 9,1% ,4%	3 27,3% 1,1%	1 9,1% 1,0%	1 9,1% 2,1%	11 100,0% 1,1%
nikada	2 ,8% 28,6%	85 34,4% 25,1%	45 18,2% 19,9%	67 27,1% 24,2%	31 12,6% 29,5%	17 6,9% 36,2%	247 100,0% 24,7%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	3 ,7% 42,9%	124 27,9% 36,7%	106 23,9% 46,9%	139 31,3% 50,2%	52 11,7% 49,5%	20 4,5% 42,6%	444 100,0% 44,4%
u rješavanju životnog problema	2 ,8% 28,6%	90 37,7% 26,6%	65 27,2% 28,8%	57 23,8% 20,6%	18 7,5% 17,1%	7 2,9% 14,9%	239 100,0% 23,9%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	0 ,0% ,0%	34 57,6% 10,1%	9 15,3% 4,0%	11 18,6% 4,0%	3 5,1% 2,9%	2 3,4% 4,3%	59 100,0% 5,9%
Total	7 ,7% 100,0%	338 33,8% 100,0%	226 22,6% 100,0%	277 27,7% 100,0%	105 10,5% 100,0%	47 4,7% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

Sig. $\chi^2 = 0,07\%$

Statistički značajan utjecaj dobi ispitanika na stav prema mitu ogleda se u svim modalitetima ponuđenih odgovora. Među onima koji ne bi dali mito nikada dominira populacija starija od 61. godinu (36,2%), dok se niti svaki peti (19,9%) ispitanik između 31 i 40 godina nije opredijelio za ovakav odgovor.

Ako zastanemo na usporedbi ovih dviju dobnih skupina, uočavamo da je dvostruko više ispitanika u dobi od 31 do 40 godina spremno dati mito pri rješavanju životnih problema (38,8%) od najstarije dobne skupine (14,9%).

Ipak bismo iz niza zaključaka koji se transparentno nameću kroz brojke tablice 2. izdvojili onaj vezan uz najmlađu dobnu skupinu. Naime, najmlađi ispitanici su 3,5 puta skloniji izabrati mito uvijek kao najlakši put do cilja (10,1%) od onih između 41 i 50 godina (2,9%). Nažalost ako bismo promatrali po dobnim skupinama sve one koji su uvijek spremni dati mito, među njima je 57,6% onih između 18 i 30 godina.

Tablica 3. Utjecaj provedenog djetinjstva ispitanika do 15. godine života na stav prema mitu

Crosstab

	Provedeno djetinjstvo do 15. god.					Total
	neodgovoreno	selo	gradić do 10.000 st.	grad do 30.000 st.	grad preko 30.000 st.	
neodgovoreno	0 ,0% ,0%	5 45,5% 1,0%	0 ,0% ,0%	1 9,1% ,9%	5 45,5% 1,9%	11 100,0% 1,1%
nikada	0 ,0% ,0%	127 51,4% 26,5%	31 12,6% 20,7%	26 10,5% 24,1%	63 25,5% 24,0%	247 100,0% 24,7%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	1 ,2% 100,0%	236 53,2% 49,3%	63 14,2% 42,0%	51 11,5% 47,2%	93 20,9% 35,5%	444 100,0% 44,4%
u rješavanju životnog problema	0 ,0% ,0%	93 38,9% 19,4%	44 18,4% 29,3%	21 8,8% 19,4%	81 33,9% 30,9%	239 100,0% 23,9%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	0 ,0% ,0%	18 30,5% 3,8%	12 20,3% 8,0%	9 15,3% 8,3%	20 33,9% 7,6%	59 100,0% 5,9%
Total	1 ,1% 100,0%	479 47,9% 100,0%	150 15,0% 100,0%	108 10,8% 100,0%	262 26,2% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

Sig. $\chi^2 = 0,07\%$

U tablici 3. je vidljiv statistički značajni utjecaj mjesta provedenog djetinjstva do 15. godine života na izgrađivanje stava prema mitu. I dalje ostaje zanimljivo da su približno isti odgovori po svim parcijalnim grupama za situacije davanja mita u slučaju ugroženog zdravlja odnosno nikada. Međutim, ljudi porijeklom sa sela i iz grada do 30.000 stanovnika u značajno manjoj mjeri su spremni dati mito (19,4%) u rješavanju životnog problema od onih iz gradića do 10.000 stanovnika (29,3%) i većeg grada (30,9%). Također i onih koji bi mito dali uvijek ima više od dvostruko manje (3,8%) porijeklom sa sela u usporedbi s gradom do 30.000 stanovnika (8,3%).

Tablica 4. Utjecaj mjesta boravka ispitanika na njegov stav prema mitu

Crosstab

	Mjesto boravka					Total
	neodgovoreno	selo	gradić do 10.000 st.	grad do 30.000 st.	grad preko 30.000 st.	
neodgovoreno	0 ,0% ,0%	3 27,3% 1,0%	1 9,1% ,6%	1 9,1% ,7%	6 54,5% 1,5%	11 100,0% 1,1%
nikada	3 1,2% 42,9%	83 33,6% 28,1%	32 13,0% 20,8%	34 13,8% 24,8%	95 38,5% 23,3%	247 100,0% 24,7%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	1 ,2% 14,3%	137 30,9% 46,4%	74 16,7% 48,1%	67 15,1% 48,9%	165 37,2% 40,5%	444 100,0% 44,4%
u rješavanju životnog problema	2 ,8% 28,6%	59 24,7% 20,0%	31 13,0% 20,1%	27 11,3% 19,7%	120 50,2% 29,5%	239 100,0% 23,9%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	1 1,7% 14,3%	13 22,0% 4,4%	16 27,1% 10,4%	8 13,6% 5,8%	21 35,6% 5,2%	59 100,0% 5,9%
Total	7 ,7% 100,0%	295 29,5% 100,0%	154 15,4% 100,0%	137 13,7% 100,0%	407 40,7% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

Sig. $\chi^2 = 6,0\%$

Usporedba tablice 3. i tablice 4. nas navodi na zaključak da i životna sredina utječe na formiranje, odnosno moguću izmjenu već u djetinjstvu izgrađenog stava prema mitu. Između stavova parcijalnih grupa ispitanika, koje su u ostalim modalitetima ponuđenih odgovora bez većih varijacija možda je potrebno izdvojiti činjenicu da su stanovnici sela (4,4%) približno 2,5 puta rjeđe spremni u načelu davanju mita uvijek, od onih iz gradića do 10.000 stanovnika (10,4%).

Tablica 5. Utjecaj radnog statusa na stav prema mitu

Crosstab

	Radni status						Total
	neodgovoreno	odnos na neodređeno vrijeme	odnos na određeno vrijeme	nezaposlen uz redovitu naknadu	nezaposlen bez naknade	umirovljenik	
neodgovoreno	1 9,1% 3,1%	3 27,3% ,7%	0 ,0% ,0%	2 18,2% 2,4%	4 36,4% 1,5%	1 9,1% 1,1%	11 100,0% 1,1%
nikada	7 2,8% 21,9%	101 40,9% 22,2%	13 5,3% 20,6%	20 8,1% 23,8%	75 30,4% 27,4%	31 12,6% 33,3%	247 100,0% 24,7%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	14 3,2% 43,8%	223 50,2% 49,1%	28 6,3% 44,4%	36 8,1% 42,9%	100 22,5% 36,5%	43 9,7% 46,2%	444 100,0% 44,4%

u rješavanju životnog problema	6 2,5% 18,8%	107 44,8% 23,6%	15 6,3% 23,8%	20 8,4% 23,8%	76 31,8% 27,7%	15 6,3% 16,1%	239 100,0% 23,9%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	4 6,8% 12,5%	20 33,9% 4,4%	7 11,9% 11,1%	6 10,2% 7,1%	19 32,2% 6,9%	3 5,1% 3,2%	59 100,0% 5,9%
Total	32 3,2% 100,0%	454 45,4% 100,0%	63 6,3% 100,0%	84 8,4% 100,0%	274 27,4% 100,0%	93 9,3% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

$$\text{Sig. } \chi^2 = 8,8\%$$

I u slučaju radnog statusa najveće razlike u opredjeljenju ispitanika su unutar onih koji su spremni dati mito uvijek. Naime, zaposlenici na neodređeno vrijeme bi izabrali mito kao najlakši put do cilja u 4,4% slučajeva, dok bi to isto zaposlenici na određeno vrijeme napravili u 11,1% slučajeva, a umirovljenici bi to napravili samo u 3,2% slučajeva.

169

Tablica 6. Utjecaj školske spreme ispitanika na njegov stav prema mitu

Crosstab

	Školska sprema										Total
	neodgovoreno	nisam pohađao školu	nepotpuna osnovna škola	osnovna škola	neka zanatska škola	srednja škola	viša škola	visoka škola	magisteri	doktorat	
neodgovoreno	0 ,0% ,0%	0 ,0% ,0%	0 ,0% ,0%	1 9,1% 1,6%	0 ,0% ,0%	6 54,5% 1,0%	2 18,2% 1,6%	2 18,2% 1,3%	0 ,0% ,0%	0 ,0% ,0%	11 100,0% 1,1%
nikada	1 ,4% 100,0%	0 ,0% ,0%	5 2,0% 38,5%	22 8,9% 36,1%	16 6,5% 30,8%	117 47,4% 20,4%	28 11,3% 22,2%	48 19,4% 30,6%	3 1,2% 50,0%	7 2,8% 100,0%	247 100,0% 24,7%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	0 ,0% ,0%	2 ,5% 66,7%	5 1,1% 38,5%	26 5,9% 42,6%	28 6,3% 53,8%	258 58,1% 44,9%	62 14,0% 49,2%	60 13,5% 38,2%	3 ,7% 50,0%	0 ,0% ,0%	444 100,0% 44,4%
u rješavanju životnog problema	0 ,0% ,0%	0 ,0% ,0%	2 ,8% 15,4%	8 3,3% 13,1%	5 2,1% 9,6%	157 65,7% 27,4%	25 10,5% 19,8%	42 17,6% 26,8%	0 ,0% ,0%	0 ,0% ,0%	239 100,0% 23,9%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	0 ,0% ,0%	1 1,7% 33,3%	1 1,7% 7,7%	4 6,8% 6,6%	3 5,1% 5,8%	36 61,0% 6,3%	9 15,3% 7,1%	5 8,5% 3,2%	0 ,0% ,0%	0 ,0% ,0%	59 100,0% 5,9%
Total	1 ,1% 100,0%	3 ,3% 100,0%	13 1,3% 100,0%	61 6,1% 100,0%	52 5,2% 100,0%	574 57,4% 100,0%	126 12,6% 100,0%	157 15,7% 100,0%	6 ,6% 100,0%	7 ,7% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

$$\text{Sig. } \chi^2 = 0,03\%$$

Tablica 6. oslikava statistički signifikantan utjecaj školske spreme na stav ispitanika prema mitu i to u okviru svih modaliteta ponuđenih odgovora. Lako je uočiti pravilo da opredjeljivanje za mito statistički značajno opada s rastom stupnja školske spreme. Npr. 66,7% onih koji nisu pohađali školu bi dali mito kada im je zdravlje ugroženo, dok se istodobno u ovom istraživanju niti jedan ispitanik s doktoratom nije opredijelio za takvu opciju. Slično je i s onima koji se na mito odlučuju uvijek (33,3% nisu pohađali školu, a među njima ponovo nema onih s doktoratom).

Međutim, ako bismo tražili koji su to ispitanici koji su najčešće spremni mito dati uvijek, onda bi nam postotak od 61% ukazao da su to oni sa srednjom školskom spremom kojih također ima više od polovice u svim ostalim modalitetima opredjeljivanja za davanje mita (58,1% kada im je zdravlje ugroženo, odnosno 65,7% pri rješavanju životnog problema).

Tablica 7. Utjecaj materijalnog stanja ispitanika na njegov stav prema mitu

Crosstab

	Materijalno stanje						Total
	neodgovoreno	vrlo dobro	dobro	skromno ali dovoljno	slabo	vrlo slabo	
neodgovoreno	1 9,1% 12,5%	0 ,0% ,0%	3 27,3% ,7%	4 36,4% 1,0%	3 27,3% 3,4%	0 ,0% ,0%	11 100,0% 1,1%
nikada	3 1,2% 37,5%	13 5,3% 24,5%	100 40,5% 22,8%	101 40,9% 26,0%	24 9,7% 27,3%	6 2,4% 26,1%	247 100,0% 24,7%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	3 ,7% 37,5%	24 5,4% 45,3%	194 43,7% 44,2%	181 40,8% 46,5%	33 7,4% 37,5%	9 2,0% 39,1%	444 100,0% 44,4%
u rješavanju životnog problema	0 ,0% ,0%	10 4,2% 18,9%	120 50,2% 27,3%	84 35,1% 21,6%	21 8,8% 23,9%	4 1,7% 17,4%	239 100,0% 23,9%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	1 1,7% 12,5%	6 10,2% 11,3%	22 37,3% 5,0%	19 32,2% 4,9%	7 11,9% 8,0%	4 6,8% 17,4%	59 100,0% 5,9%
Total	8 ,8% 100,0%	53 5,3% 100,0%	439 43,9% 100,0%	389 38,9% 100,0%	88 8,8% 100,0%	23 2,3% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

$$\text{Sig. } \chi^2 = 2,2\%$$

Tablica 8. Utjecaj bračnog stanja ispitanika na njegov stav prema mitu

Crosstab

	Bračno stanje					Total
	neodgovoreno	neoženjen/neudata	oženjen/udata	razveden/razvedena	udovac/udovica	
neodgovoreno	0 ,0% ,0%	4 36,4% 1,2%	5 45,5% ,8%	0 ,0% ,0%	2 18,2% 5,4%	11 100,0% 1,1%
nikada	0 ,0% ,0%	94 38,1% 27,1%	137 55,5% 23,1%	6 2,4% 28,6%	10 4,0% 27,0%	247 100,0% 24,7%
kada bi mi zdravlje bilo ugroženo	1 ,2% 33,3%	134 30,2% 38,6%	281 63,3% 47,5%	9 2,0% 42,9%	19 4,3% 51,4%	444 100,0% 44,4%

u rješavanju životnog problema	1 ,4% 33,3%	83 34,7% 23,9%	147 61,5% 24,8%	5 2,1% 23,8%	3 1,3% 8,1%	239 100,0% 23,9%
uvijek kada je to najlakši put do cilja	1 1,7% 33,3%	32 54,2% 9,2%	22 37,3% 3,7%	1 1,7% 4,8%	3 5,1% 8,1%	59 100,0% 5,9%
Total	3 ,3% 100,0%	347 34,7% 100,0%	592 59,2% 100,0%	21 2,1% 100,0%	37 3,7% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

Sig. $\chi^2 = 0,07\%$

Tablice 7. i 8. oslikavaju utjecaj materijalnog i bračnog stanja ispitanika na formiranje njegovog stava prema mitu. Pri tome su u jednom i drugom slučaju najveće razlike među onima koji se načelno opredjeljuju za mito. Za razliku od onih koje svoje materijalno stanje procjenjuju kao skromno ali dovoljno, pa bi mito dali uvijek (4,9%), oni koji smatraju svoje materijalno stanje vrlo slabim ima 17,4%, dok onih koji ga smatraju vrlo dobrim ima 11,3%.

Najveće razlike među ispitanicima s obzirom na bračno stanje su u skupini onih koji bi mito dali u rješavanju životnog problema. Dok ih je 24,8% oženjenih (udatih) u toj skupini, samo je 8,1% udovaca (udovica). Najzastupljeniji u skupini onih koji bi mito dali uvijek su neoženjeni (neudate) (9,2%), za razliku od samo 3,7% oženjenih (udatih) u toj skupini.

1.1.2. Cross-tabulation analiza ispitivanja javnog mnijena o homoseksualizmu

Biti muško ili žensko jest naša ljudska stvarnost kojoj nitko ne može izmaći i ta stvarnost prodire u naš individualni i socijalni bitak. Ne postoji ljudski generički bitak. Pripadnost jednom spolu zadire toliko u dubinu našeg osobnog "ja" da čovjeka nije moguće zamisliti bez tog seksualnog identiteta. Stoga se seksualna bipolarnost i čini normalnom i naravnom. S obzirom na samu genitalnu seksualnost to i jest točno, ali s obzirom na morfološku specifičnost, na vlastite psihološke attribute, ta bipolarnost i nije tako očita. Moderne antropološke znanosti upozoravaju da se muško ili žensko postaje u sukcesivnim fazama života, ali i da

postoje kritični momenti primanja identiteta kada može doći i do devijacija.⁷

Kada je riječ o spolnoj usmjerenosti, spolnost se dijeli na dvije skupine: *heteroseksualnu* koju čini velika većina ljudi i njezino usmjerenje je prema osobi suprotnog spola i *homoseksualnu* kojoj pripada neznatan⁸ broj ljudi čije je usmjerenje prema osobi istoga spola. Postoji još i određeni broj ljudi koji stupaju u odnos s osobama obaju spolova, tzv. *biseksualci* (hermafroditi).

Dok se *heteroseksualnost* čini sasvim naravnom i logičnom, dotle je *homoseksualnost* jedna od najvećih zagonetki i kompleksnih stvarnosti ljudske prirode koja je oduvijek budila ljudsko zanimanje i privlačila brojne stručnjake koji su nastojali istražiti i znanstveno definirati taj fenomen.⁹ Danas homoseksualnost pokazuje različite karakteristike, ne samo na kvantitativnoj već i na kvalitativnoj razini i ovisi o osobnoj predispoziciji kao i o socio-kulturalnom kontekstu.

Prema znanstvenoj literaturi pojam homoseksualnosti označava *isključivu ili vrlo dominantnu* erotsku i afektivnu privlačnost odrasle osobe prema osobama istoga spola da redovito, ali ne i nužno, s njima ima seksualne odnose.¹⁰ Homoseksualnost, dakle, zahvaća čitavo psihosomatsko usmjerenje, ako i nema genitalno-erotskih čina. To se pokazuje i preko tzv. *kliničkih znakova* kao što su dugotrajna privlačnost za osobe istoga spola, stalni interes za njih, sadržaj spolnih fantazija, sadržaj snova za vrijeme noćnih polucija, nikakav ili slabi interes za osobe drugoga spola, upuštanje u homoseksualne aktivnosti zbog jakog tjelesnog užitka, premda ti znakovi nisu jednaki kod svih homoseksualnih osoba.¹¹

Treba razlikovati i življenu homoseksualnost, odnosno *homoseksualnu orijentaciju* ili sklonost, nazvanu homofilija

⁷ Usp. J. MONEY - A: EHRHARDT, *Uomo, Donna, Ragazzo, Ragazza*, Milano 1976.

⁸ Vrlo je teško utvrditi točan postotak homoseksualaca. Različita istraživanja donose i različite postotke. Neki procjenjuju da se broj kreće između 4% do 17% u nekim sredinama. Neka novija istraživanja kao što je bilo u Francuskoj 1992. (ANRS) veli da ima 4,1% muškaraca i 2,6% žena. Diamondova studija iz 1993. govori o 5-6% muškaraca i 2-3% žena

⁹ Usp. W. MÜLLER, cit. iz P. ŠOLIĆ, *Antropologija i teologija homoseksualnosti*, u: *Moralni aspekti ljudske seksualnosti. Moralno teološke studije*, Crkva u svijetu, Split 2002., str. 64.

¹⁰ G. MARMOR, *L'inversione sessuale*, Milano 1970., str. 9.

¹¹ Usp. P. Šolić, *Isto*, str. 65.

i *homoseksualno ponašanje* tj. vršenje seksualnih odnosa s osobama istog spola. Sama sklonost je intenzivni osjećaj što ga homoseksualna osoba u sebi nosi koji je usmjeren na osobe istoga spola i dio je njezine konstitucije i psihostrukture, ali se njome nekako uspijeva dominirati. Homoseksualno ponašanje je prava seksualna aktivnost s osobama istoga spola, bilo pod utjecajem strasti ili slobodnim odabirom i pristankom.

Homoseksualnost je za povijesno kršćanstvo važila kao grijeh koji se među kršćanima rijetko i spominjao. Zadnjih desetljeća i homoseksualnost nije više nešto Crkvi sasvim strano, već se nalazi na samom njezinom pragu, izaziva razna pitanja i dovodi njezine stavove u iskušenje.¹²

Katolički stav o homoseksualnosti izražen je i u nekoliko dokumenata Svetog zbora za nauk vjere.¹³ Konačni stav je dat u Katekizamu Katoličke crkve koji veli da je psihički nastanak homoseksualnosti «velikim dijelom neprotumačiv» i da su «homoseksualni čini u sebi neuredni» jer se «protive naravnom zakonu...Ni u kojem slučaju ne mogu biti odobreni».¹⁴

Donosimo stavove stanovnika Splitsko-dalmatinske županije o homoseksualnosti.

Na anketno pitanje o homoseksualizmu su ponuđeni sljedeći odgovori (a njihov skraćeni oblik je u prvom stupcu tablica 25. - 32.):

1. Bolesnici koji se trebaju liječiti, a ne tražiti posebna zakonska prava
2. Ljudi kao i svaki drugi, te bi kao i drugi trebali poštivati sve postojeće zakonske propise

¹² Usp. Papinsko vijeće za obitelj, *Ljudska spolnost: istina i značenje*. Odgojne smjernice u obitelji, Kršćanska sadašnjost, dokumenti 106, Zagreb 1997. Šire vidi . V.VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo 2002; L. TOMAŠEVIĆ, *Fenomenologija i moralna prosudba homoseksualnosti* u: Crkva u svijetu, 38, br. 2, 2003., 241-263.

¹³ *Persona humana. Izjava Kongregacije za nauk vjere o nekim pitanjima seksualne etike*, Kršćanska sadašnjost, dokumenti 47, Zagreb 1976. Pismo «Homosexualitatis problema», objavljeno u: *Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske*, br. 6, 1986, str. 14-17; Sveti zbor za katolički odgoj. *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*. Obrisi spolnoga odgoja, Kršćanska Sadašnjost, dokumenti 69, Zagreb 1966. Papinsko vijeće za obitelj, *Ljudska spolnost: istina i značenje*. Odgojne smjernice u obitelji, Kršćanska sadašnjost, dokumenti 106, Zagreb 1997.

¹⁴ *Katekizam Katoličke crkve*. Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb 1994., br. 2357.

3. Ljudi s posebnim sklonostima, te bi trebalo uvažiti i njihove zahtjeve za legalizaciju takvog načina života kao bračne zajednice.

Tablica 25. Utjecaj spola ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu

Crosstab

	Spol			Total
	neodgovoreno	žene	muškarci	
neodgovoreno	0 ,0% ,0%	9 64,3% 1,4%	5 35,7% 1,3%	14 100,0% 1,4%
bolesnici	2 ,4% 50,0%	307 55,8% 49,3%	241 43,8% 64,6%	550 100,0% 55,0%
ljudi kao i svaki drugi	2 ,6% 50,0%	232 70,5% 37,2%	95 28,9% 25,5%	329 100,0% 32,9%
ljudi s posebnim sklonostima	0 ,0% ,0%	75 70,1% 12,0%	32 29,9% 8,6%	107 100,0% 10,7%
Total	4 ,4% 100,0%	623 62,3% 100,0%	373 37,3% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

Sig. $\chi^2 = 0,01\%$

Spol ispitanika ima nedvojbeno statistički vrlo signifikantan utjecaj na njegov stav prema homoseksualizmu. Sudeći prema podacima u tablici 25. žene su nešto sklonije uvažavanju homoseksualaca kao ljudi s posebnim sklonostima, te bi trebalo uvažiti i njihove zahtjeve za legalizaciju takvog načina života kao bračne zajednice (12%), dok su muškarci samo u 8,6% slučajeva opredijelili za ovaj odgovor.

Ovoj skupini, međutim, i ne treba davati posebno veliku pažnju, jer se od sveukupnog broja ispitanika samo 10,7% njih opredijelilo za ovakav stav prema homoseksualcima. Od svih ispitanika 55% njih misli da su homoseksualci bolesnici koji se trebaju liječiti, a ne tražiti posebna zakonska prava. Muškarci tako misle u 64,6% slučajeva, a žene su se opredijelile za ovakav odgovor u 49,3% slučajeva.

Tablica 26. Utjecaj dobi ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu

Crosstab

	Dob						Total
	neodgovoreno	18 do 30	31 do 40	41 do 50	51 do 60	61 ili više	
neodgovoreno	0 ,0% ,0%	5 35,7% 1,5%	4 28,6% 1,8%	1 7,1% ,4%	2 14,3% 1,9%	2 14,3% 4,3%	14 100,0% 1,4%
bolesnici	5 ,9% 71,4%	142 25,8% 42,0%	132 24,0% 58,4%	177 32,2% 63,9%	61 11,1% 58,1%	33 6,0% 70,2%	550 100,0% 55,0%
ljudi kao i svaki drugi	1 ,3% 14,3%	127 38,6% 37,6%	76 23,1% 33,6%	82 24,9% 29,6%	32 9,7% 30,5%	11 3,3% 23,4%	329 100,0% 32,9%
ljudi s posebnim sklonostima	1 ,9% 14,3%	64 59,8% 18,9%	14 13,1% 6,2%	17 15,9% 6,1%	10 9,3% 9,5%	1 ,9% 2,1%	107 100,0% 10,7%
Total	7 ,7% 100,0%	338 33,8% 100,0%	226 22,6% 100,0%	277 27,7% 100,0%	105 10,5% 100,0%	47 4,7% 100,0%	1000 100,0% 100,0%

Sig. $\chi^2 = 0,00\%$

Dob ispitanika, također, po svim relevantnim statističkim kriterijima vrlo signifikantno utječe na stav prema homoseksualizmu. Mlađi ispitanici su u pravilu "liberalniji", a stariji pretežito misle da bi homoseksualci u najmanju ruku trebali živjeti s tim svojim posebnostima ne opterećujući druge i ne tražeći društvene i pravne povlastice. Zbog toga se ljudi stariji od 65 godina samo u 2,1% slučajeva opredjeljuju za odgovor "ljudi s posebnim sklonostima, te bi trebalo uvažiti i njihove zahtjeve za legalizaciju takvog načina života kao bračne zajednice", dok ga oni između 18 i 30 godina biraju u 18,9% slučajeva.

Za najmanju skupinu ispitanika homoseksualci su bolesnici u 42% slučajeva, dok takvo mišljenje ima 70,2% ispitanika iz najstarije dobne skupine.

Tablica 27. Utjecaj provedenog djetinjstva ispitanika do 15. godine života na njegov stav prema homoseksualizmu

Crosstab

	neodgovoreno	Provedeno djetinjstvo do 15. god.				Total	
		selo	gradić do 10.000 st.	grad do 30.000 st.	grad preko 30.000 st.		
Homoseksualci neodgovoreno	Count % within Homoseksualci % within Provedeno djetinjstvo do 15. god.	0 ,0% ,0%	5 35,7% 1,0%	2 14,3% 1,3%	4 28,6% 3,7%	3 21,4% 1,1%	14 100,0% 1,4%

bolesnici	Count	1	307	74	59	109	550
	% within Homoseksualci	,2%	55,8%	13,5%	10,7%	19,8%	100,0%
	% within Provedeno djetinjstvo do 15. god.	100,0%	64,1%	49,3%	54,6%	41,6%	55,0%
ljudi kao i svaki drugi	Count	0	127	55	36	111	329
	% within Homoseksualci	,0%	38,6%	16,7%	10,9%	33,7%	100,0%
	% within Provedeno djetinjstvo do 15. god.	,0%	26,5%	36,7%	33,3%	42,4%	32,9%
ljudi s posebnim sklonostima	Count	0	40	19	9	39	107
	% within Homoseksualci	,0%	37,4%	17,8%	8,4%	36,4%	100,0%
	% within Provedeno djetinjstvo do 15. god.	,0%	8,4%	12,7%	8,3%	14,9%	10,7%
Total	Count	1	479	150	108	262	1000
	% within Homoseksualci	,1%	47,9%	15,0%	10,8%	26,2%	100,0%
	% within Provedeno djetinjstvo do 15. god.	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sig. $\chi^2 = 0,00\%$

Mjesto gdje je ispitanik proveo svoje djetinjstvo do 15. godine života po svim statističkim kriterijima izrazito značajno utječe na njegov stav prema homoseksualizmu.

Ispitanici koji su djetinjstvo proveli na selu u 64,1% slučajeva homoseksualce smatraju bolesnicima, dok je tog mišljenja samo 41,6% stanovnika koji su se odgajali u većem gradu. Slično je i s ostalim odgovorima, pa ako usporedimo ove dvije skupine ispitanika unutar grupe za koju su homoseksualci ljudi kao i svaki drugi, te bi trebali poštivati sve postojeće zakonske propise, ponovo ćemo uočiti značajnu razliku mišljenja. Ispitanici odgajani na selu su izabrali ovakav odgovor u 26,5% slučajeva, a oni koji su rano djetinjstvo proveli u većem gradu u 42,4% slučajeva.

I za treći ponuđeni odgovor uočavamo isti smjer i intenzitet promatrane korelacije.

Ne bi se moglo pripisati slučaju da su promatramo li parcijalne grupe ispitanika koji su se opredijelili za pojedine ponuđene odgovore vrlo slična mišljenja ispitanika koji su djetinjstvo proveli na selu i onih koji su ga proveli u gradiću do 30 000 stanovnika. Istodobno se slično opredjeljuju ispitanici koji su odgajani u gradiću do 10 000 stanovnika, kao oni koji su djetinjstvo proveli u velikom gradu.

Tablica 28. Utjecaj mjesta boravka ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu

Crosstab

			Mjesto boravka					Total
			neodgovoreno	selo	gradić do 10.000 st.	grad do 30.000 st.	grad preko 30.000 st.	
Homoseksualci	neodgovoreno	Count	0	6	2	2	4	14
		% within Homoseksualci	,0%	42,9%	14,3%	14,3%	28,6%	100,0%
		% within Mjesto boravka	,0%	2,0%	1,3%	1,5%	1,0%	1,4%
	bolesnici	Count	5	187	82	73	203	550
		% within Homoseksualci	,9%	34,0%	14,9%	13,3%	36,9%	100,0%
		% within Mjesto boravka	71,4%	63,4%	53,2%	53,3%	49,9%	55,0%
	ljudi kao i svaki drugi	Count	2	72	58	48	149	329
		% within Homoseksualci	,6%	21,9%	17,6%	14,6%	45,3%	100,0%
		% within Mjesto boravka	28,6%	24,4%	37,7%	35,0%	36,6%	32,9%
	ljudi s posebnim sklonostima	Count	0	30	12	14	51	107
		% within Homoseksualci	,0%	28,0%	11,2%	13,1%	47,7%	100,0%
		% within Mjesto boravka	,0%	10,2%	7,8%	10,2%	12,5%	10,7%
Total	Count	7	295	154	137	407	1000	
	% within Homoseksualci	,7%	29,5%	15,4%	13,7%	40,7%	100,0%	
	% within Mjesto boravka	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Sig. $\chi^2 = 5,8\%$

Analiza utjecaja sadašnjeg mjesta boravka ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu, na temelju podataka tablice 28., ne donosi nam ništa značajno novo. Naime, utjecaj mjesta sadašnjeg boravka ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu u okvirima svih promatranih korelacija ima isti smjer, ali s blažim intenzitetom usporedimo li ga s prethodno analiziranim utjecajem mjesta provedenog djetinjstva do 15. godine života.

Tablica 29. Utjecaj radnog status ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu

			Radni status					Total	
			neodgovoreno	odnos na neodređeno vrijeme	odnos na određeno vrijeme	nezaposlen uz redovitu naknadu	nezaposlen bez naknade		umirovljenik
Homoseksualci	neodgovoreno	Count	1	7	0	0	4	2	14
		% within Homoseksualci	7,1%	50,0%	,0%	,0%	28,6%	14,3%	100,0%
		% within Radni status	3,1%	1,5%	,0%	,0%	1,5%	2,2%	1,4%
	bolesnici	Count	16	251	31	47	139	66	550
		% within Homoseksualci	2,9%	45,6%	5,6%	8,5%	25,3%	12,0%	100,0%
		% within Radni status	50,0%	55,3%	49,2%	56,0%	50,7%	71,0%	55,0%
	ljudi kao i svaki drug	Count	11	160	22	27	86	23	329
		% within Homoseksualci	3,3%	48,6%	6,7%	8,2%	26,1%	7,0%	100,0%
		% within Radni status	34,4%	35,2%	34,9%	32,1%	31,4%	24,7%	32,9%
	ljudi s posebnim sklonostima	Count	4	36	10	10	45	2	107
		% within Homoseksualci	3,7%	33,6%	9,3%	9,3%	42,1%	1,9%	100,0%
		% within Radni status	12,5%	7,9%	15,9%	11,9%	16,4%	2,2%	10,7%
Total	Count	32	454	63	84	274	93	1000	
	% within Homoseksualci	3,2%	45,4%	6,3%	8,4%	27,4%	9,3%	100,0%	
	% within Radni status	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Sig. $\chi^2 = 0,07\%$

Radni status ispitanika statistički značajno utječe na njegov stav prema homoseksualizmu, što tako rječito svjedoče podaci tablice 29.

Izdvojimo samo neke najznačajnije razlike u opredjeljenjima parcijalnih skupina ispitanika. Dok homoseksualce umirovljenici smatraju bolesnicima koji bi se trebali liječiti, a ne tražiti povlastice u 71% slučajeva, zaposlenici na određeno vrijeme to misle u 49,2% slučajeva.

I u skupini onih koji misle da su homoseksualci ljudi s posebnim sklonostima, pa bi njihove zahtjeve trebalo uvažavati npr. legalizacija života kao bračne zajednice, su najveće razlike mišljenja ove dvije podskupine ispitanika. Za ovakav odgovor su se umirovljenici opredijelili u 2,2% slučajeva, a zaposlenici na određeno vrijeme u 15,9% slučajeva.

Tablica 30. Utjecaj školske spreme ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu

Crosstab

		Školska sprema										Total
		neodgovoreno	nisam pohađao školu	nepotpuna osnovna škola	osnovna škola	neka zanatska škola	rednja škola	iša škola	školska škola	magisterij	doktorat	
Homoseksus: neodgovoreno	Count	0	0	0	2	1	8	2	1	0	0	14
	% within Homoseks	,0%	,0%	,0%	14,3%	7,1%	57,1%	14,3%	7,1%	,0%	,0%	100,0%
	% within Školska s	,0%	,0%	,0%	3,3%	1,9%	1,4%	1,6%	,6%	,0%	,0%	1,4%
bolesnici	Count	1	3	10	42	37	315	71	63	3	5	550
	% within Homoseks	,2%	,5%	1,8%	7,6%	6,7%	57,3%	12,9%	11,5%	,5%	,9%	100,0%
	% within Školska s	100,0%	100,0%	76,9%	68,9%	71,2%	54,9%	56,3%	40,1%	50,0%	71,4%	55,0%
ljudi kao i svaki	Count	0	0	3	13	7	182	42	78	2	2	329
	% within Homoseks	,0%	,0%	,9%	4,0%	2,1%	55,3%	12,8%	23,7%	,6%	,6%	100,0%
	% within Školska s	,0%	,0%	23,1%	21,3%	13,5%	31,7%	33,3%	49,7%	33,3%	28,6%	32,9%
ljudi s posebnim sklonostima	Count	0	0	0	4	7	69	11	15	1	0	107
	% within Homoseks	,0%	,0%	,0%	3,7%	6,5%	64,5%	10,3%	14,0%	,9%	,0%	100,0%
	% within Školska s	,0%	,0%	,0%	6,6%	13,5%	12,0%	8,7%	9,6%	16,7%	,0%	10,7%
Total	Count	1	3	13	61	52	574	126	157	6	7	1000
	% within Homoseks	,1%	,3%	1,3%	6,1%	5,2%	57,4%	12,6%	15,7%	,6%	,7%	100,0%
	% within Školska s	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sig. $\chi^2 = 1,2\%$

Utjecaj školske spreme na ispitanikov stav prema homoseksualizmu bi se mogao, prema podacima tablice 30., također, ocijeniti signifikantnim.

Za odgovor da su homoseksualci bolesnici opredijelilo se 76,9% ispitanika s nepotpunom osnovnom školom, dok oni s visokom školom tako misle u 40,1% slučajeva. Ovi posljednji u 49,7% slučajeva misle da su homoseksualci ljudi kao i svaki drugi, te bi trebali poštivati postojeće zakone, a takvo mišljenje s njima dijeli npr. samo 13,5% onih s nekom zanatskom školom odnosno 21,3% sa završenom osnovnom školom.

Tablica 31. Utjecaj materijalnog stanja ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu

Crosstab

		Materijalno stanje						Total
		neodgovoreno	vrlo dobro	dobro	skromno ali dovoljno	slabo	vrlo slabo	
Homoseksualci neodgovoreno	Count	0	0	2	9	2	1	14
	% within Homoseksualci	,0%	,0%	14,3%	64,3%	14,3%	7,1%	100,0%
bolesnici	Count	3	27	233	223	48	16	550
	% within Homoseksualci	,5%	4,9%	42,4%	40,5%	8,7%	2,9%	100,0%
ljudi kao i svaki drugi	Count	4	21	151	121	29	3	329
	% within Homoseksualci	1,2%	6,4%	45,9%	36,8%	8,8%	,9%	100,0%
ljudi s posebnim sklonostima	Count	1	5	53	36	9	3	107
	% within Homoseksualci	,9%	4,7%	49,5%	33,6%	8,4%	2,8%	100,0%
Total	Count	8	53	439	389	88	23	1000
	% within Homoseksualci	,8%	5,3%	43,9%	38,9%	8,8%	2,3%	100,0%
	% within Materijalno stanje	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sig. $\chi^2 = 33,7\%$

Utjecaj materijalnog stanja ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu po relevantnim statističkim kriterijima se ne bi mogao ocijeniti signifikantnim. Osim manjih razlika po parcijalnim skupinama ispitanika, prema podacima tablice 25., uglavnom su se slično odnosno s manjim devijacijama u odnosu na total, za pojedine ponuđene odgovore opredjeljivali ljudi različitog materijalnog stanja.

Tablica 32. Utjecaj bračnog stanja ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu

Crosstab

		Bračno stanje					Total
		neodgovoreno	neoženjen/neudata	oženjen/udata	razveden/razvedena	udovac/udovica	
Homoseksualci neodgovoreno	Count	0	9	4	0	1	14
	% within Homoseksualci	,0%	64,3%	28,6%	,0%	7,1%	100,0%
bolesnici	Count	2	152	362	14	20	550
	% within Homoseksualci	,4%	27,6%	65,8%	2,5%	3,6%	100,0%
ljudi kao i svaki drugi	Count	0	126	184	5	14	329
	% within Homoseksualci	,0%	38,3%	55,9%	1,5%	4,3%	100,0%
ljudi s posebnim sklonostima	Count	1	60	42	2	2	107
	% within Homoseksualci	,9%	56,1%	39,3%	1,9%	1,9%	100,0%
Total	Count	3	347	592	21	37	1000
	% within Homoseksualci	,3%	34,7%	59,2%	2,1%	3,7%	100,0%
	% within Bračno stanje	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sig. $\chi^2 = 0,00\%$

Takav zaključak ne bismo mogli donijeti o utjecaju bračnog stanja ispitanika na njegov stav prema homoseksualizmu. Naime, podaci posljednje tablice nam ukazuju na statistički vrlo signifikantan utjecaj bračnog stanja na ispitanikov stav prema homoseksualizmu.

Unutar skupine ispitanika koji homoseksualce smatraju bolesnicima najviše se razlikuje mišljenje neoženjenih (neudanih) koji tako misle u 43,8% slučajeva i razvedenih, koji se s njima slažu u čak 66,7% slučajeva. Ovi posljednji misle da su homoseksualci ljudi kao i ostali, te bi trebali poštivati sve postojeće zakonske propise u 23,8% slučajeva, za razliku od udovaca (udovice) koji tako misle u 37,8% slučajeva. Udovci (udovice) tek u 5,4% slučajeva misle da su homoseksualci ljudi s posebnim sklonostima te bi trebalo uvažiti i njihove zahtjeve za promjenom zakona, dok je to mišljenje 17,3% neoženjenih (neudanih).

ZAKLJUČNA ZAPAŽANJA

Na kraju evo nekih zapažanja koja nam se čine značajnima. Spol značajno utječe na stav prema mitu. Zanimljiva je činjenica da pri rješavanju problema zapošljavanja, obrazovanja i stanovanja žene se lakše odlučuju na davanje mita od muškaraca, što je još izraženije kao ženski načelni stav.

Kad je riječ o dobi onda među onima koji ne bi dali mito nikada dominira populacija starija od 61. godinu, dok su mlađe generacije itekako spremne na davanje mita. Začuduje činjenica da je dvostruko više ispitanika u dobi od 31 do 40 godina spremno dati mito pri rješavanju životnih problema. U pastoralu (a pitanje je i vjeronaučnog sadržaja) bi itekako valjalo povesti računa o činjenici da su najmlađi ispitanici 3,5 puta skloniji izabrati mito uvijek kao najlakši put do cilja.

Redovito smo skloni smatrati da je naše seosko stanovništvo moralnije i zdravije što i ispitivanje pokazuje jer ljudi porijeklom sa sela i iz manjih gradova u značajno manjoj mjeri su spremni dati mito u rješavanju životnog problema.

I u slučaju radnog statusa najveće razlike u opredjeljenju ispitanika su unutar onih koji su spremni dati mito uvijek. Naime, zaposlenici na određeno vrijeme se lakše opredjeljuju na mito od ostalih radnika.

I školska sprema daje određene stavove o mitu. Lako je uočiti da opredjeljivanje za mito statistički značajno opada s rastom

stupnja školske spreme. Međutim, ako bismo tražili koji su to ispitanici koji su najčešće spremni mito dati uvijek, onda bi nam postotak od 61% ukazao da su to oni sa srednjom školskom spremom kojih također ima više od polovice u svim ostalim modalitetima opredjeljivanja za davanje mita.

Ljudi koji su u braku bi mito dali u rješavanju životnog problema, a neoženjeni i neudate bi mito dali uvijek.

Kada je riječ o homoseksualizmu spol ispitanika ima vrlo značajan utjecaj. Žene su nešto sklonije uvažavanju homoseksualaca kao ljudi s posebnim sklonostima, dok su muškarci daleko tvrdi. Dob isto tako vrlo značajno utječe na stav prema homoseksualizmu. Mlađi ispitanici su u pravilu "liberalniji", a stariji pretežito misle da bi homoseksualci u najmanju ruku trebali živjeti s tim svojim posebnostima ne opterećujući druge i ne tražeći društvene i pravne povlastice.

Mjesto gdje je ispitanik proveo svoje djetinjstvo do 15. godine života po svim statističkim kriterijima izrazito značajno utječe na stav prema homoseksualizmu.

Ispitanici koji su djetinjstvo proveli na selu homoseksualce smatraju bolesnicima, dok su stanovnici gradova nešto liberalniji. Slično je i s ostalim odgovorima, pa ako usporedimo ove dvije skupine ispitanika unutar grupe za koju su homoseksualci ljudi kao i svaki drugi, te bi trebali poštivati sve postojeće zakonske propise, ponovo ćemo uočiti značajnu razliku mišljenja.

Zanimljivo je da utjecaj mjesta sadašnjeg boravka ispitanika na stav prema homoseksualizmu u okvirima svih promatranih korelacija ne igra veliku ulogu.

Radni status ispitanika statistički značajno utječe stav prema homoseksualizmu, što najbolje pokazuju umirovljenici koji ih smatraju bolesnicima koji bi se trebali liječiti, a ne tražiti povlastice.

Utjecaj školske spreme na ispitanikov stav prema homoseksualizmu je veoma značajan. Za odgovor da su homoseksualci bolesnici opredijelio se veliki broj ispitanika s nepotpunom osnovnom školom, dok oni s visokom školom tako misle u znatno manjoj mjeri.

Utjecaj materijalnog stanja ispitanika na stav prema homoseksualizmu po relevantnim statističkim kriterijima se ne bi mogao ocijeniti značajnim. Osim manjih razlika po parcijalnim skupinama ispitanika, što nije kada je riječ o bračnom stanju jer je utjecaj bračnog stanja na stav prema homoseksualizmu veoma značajan.

RESEARCH ON SOME MORAL VALUES IN SPLIT-DALMATIAN COUNTY

Summary

At the end of the last and the beginning of the new millennium a large and significant research on the values in Europe was carried out. The aim of this work is to research some values in Split-Dalmatian County within the framework of the authors' scientific-research project. After some introductory observations on values in general, parts of the research results are presented on the basis of 1000 conducted surveys, in which the examinees are over 18 and are the residents of Split-Dalmatian County. The focus of the research is the examinees' relation to taking and giving bribes, homosexuality, abortion and euthanasia. The subject of the work is the analysis of values that have a far-reaching influence on contemporary private, family, religious, business and social life.

Key words: values, bribes, homosexuality, examinees, residents